

Simpozij Neodvisno gledališče devetdesetih na Slovenskem: neraziskana poglavja, novi pogledi, stališče mlade generacije gledaliških ustvarjalcev

26 februarja @ 10:00 - 27 februarja @ 15:00

Oddelek za dramaturgijo in scenske umetnosti UL AGRFT 26. in 27. februarja 2025 v prostorih UL AGRFT na Trubarjevi cesti 3 (predavalnica T609) organizira simpozij Neodvisno gledališče devetdesetih na Slovenskem: neraziskana poglavja, novi pogledi, stališče mlade generacije gledaliških ustvarjalcev.

Sodelujejo: študentje in študentke magistrskih študijskih programov *Dramaturgija in scenske umetnosti* ter *Umetnost giba* in študentka ter študent doktorskega študijskega programa *Humanistika in družboslovje – Študiji scenskih umetnosti*.

Programski odbor: Manca Tea Devetak, Lana Krmelj, Ula Tališa Pollak

Mentorica: prof. dr. Barbara Orel

Simpozij predstavlja izsledke raziskav, ki so nastale v okviru predmetov *Sodobne scenske umetnosti I* in *II*.

Devetdeseta leta 20. stoletja so v slovenskem prostoru prinesla tektonski premik v razumevanju gledališča. V prehajanju meja med različnimi področji umetnosti, (novimi) mediji in tehnologijami, v dialogu s teorijo in znanostjo, prestopanju na področja drugih (neumetniških) dejavnosti se je polje uprizarjanja korenito preobrazilo in preoblikovalo v širše pojmovano področje scenskih umetnosti. Novi pristopi k režiji, igri, dramaturgiji, snovanju (ne več dramskih) uprizoritvenih besedil in nagovoru gledalcev so temeljno spremenili razumevanje samega uprizoritvenega dogodka. Neodvisno gledališče oziroma zunajinstitucionalna gledališka produkcija, kot se je takrat imenovala, se je silovito razmahnila in narasla na približno četrtno celotne produkcije na slovenskih odrih. Tri desetletja pozneje, ko se polje neodvisnega gledališča drastično krči, je nastopil čas, da se ozremo v to obdobje razcveta heterogenih, hibridnih, transdisciplinarnih uprizoritvenih praks in ugotovimo, na kakšne načine se vpisujejo v našo sodobnost.

V devetdesetih jih je sistematično reflektirala revija *Maska*. Redno so bile kritiško vrednotene v dnevnem časopisju in preučene v številnih preglednih študijah, strokovnih in znanstvenih monografijah. Kljub izdatni meri raziskovalne pozornosti, ki je je bilo deležno neodvisno gledališče v devetdesetih, pa mnogi pojavi v teatrologiji niso bili celovito obravnavani in raziskani v preglednih študijah (med njimi radikalni performans, feministični performans, body art, gledališče animiranih form, festivalski "boom"), prav tako pri občinstvu najbolj priljubljene oblike gledališča (kot je improvizacijsko gledališče, komercialno gledališče). Priložnost za njihovo preučevanje smo vzpostavili v okviru študentskega projekta pri predmetu *Sodobne scenske umetnosti I, II*. Namen tega simpozija je preučiti neraziskana poglavja v polju neodvisnega gledališča, podati sveže poglede na dogajanja, fenomene in ikone devetdesetih, preveriti uveljavljene razlage, ob tem pa predstaviti stališče mlade generacije gledaliških ustvarjalcev do svojih predhodnikov in naše sodobnosti.

Preučevanje neodvisnega gledališča devetdesetih pomeni nadaljevanje raziskav eksperimentalnih uprizoritvenih praks, s katerimi smo se s študenti Dramaturgije in scenskih umetnosti ukvarjali v preteklih letih. Prav tako kot v primeru *Gledališke alternative sedemdesetih in osemdesetih* je bil tudi pri odstiranju vpogleda v devetdeseta poleg

preiskovanja dokumentacije v različnih arhivih ključni vir za pridobivanje podatkov metoda, ki je sicer neupravičeno zapostavljena v gledališkem zgodovinopisju: intervju s protagonisti dogajanj. Vzpostavljamo platformo za srečanje dveh generacij in izmenjavo mnenj in izkušenj med njimi.

PROGRAM

Sreda, 26. februar 2025

10.00 Pozdravni nagovor **Prof. mag. Žanina Mirčevska, dekanja UL AGRFT**

10.15 Prvo zasedanje *Moderatorka*: Sara Živkovič Kranjc

- **Lana Krmelj**: Od žanrske raznolikosti h kuratorskemu mojstrstvu: festival Mladi levi med letoma 1998 in 2012
- **Manca Tea Devetak**: Spremenjene paradigme telesa v performansu v Galeriji Kapelica od devetdesetih do danes
- **Ula Taliya Pollak**: Feministični performans v devetdesetih na Slovenskem

11.15 Diskusija

11.45 Odmor

12.15 Drugo zasedanje *Moderatorka*: Lana Krmelj

- **Tilen Oblak**: Lepota ekstrema: festival radikalnih performansov
- **Filip Štepec**: Spodleteli poskusi telesa
- **Tajda Lipicer**: Posthumanistična perspektiva v gledališču animiranih form
- **Sara Živkovič Kranjc**: Dramaturško telo

13.30 Diskusija

Četrtek, 27. februar 2025

10.00 Tretje zasedanje *Moderatorka*: Manca Tea Devetak

- **Nika Šoštarič**: Gledališča govorijo ljudi: zgodba profesionalizacije Mestnega Gledališča Ptuj
- **Gašper Stražišar**: Café teater
- **Nastja Uršula Virk**: Impro liga in začetki improvizacijskega gledališča v Sloveniji

11.00 Diskusija

11.30 Odmor

12.00 Četrto zasedanje *Moderatorka*: Ula Taliya Pollak

- **Ajda Pirtovšek**: Katarina Stegnar: kolektivno in politično delo v gledališču
- **Luna Pentek**: Fenomen Mandić
- **Jaka Smerkolj Simoneti**: Meta Hočevar: režija kot parafraza

13.00 Diskusija

POVZETKI

Lana Krmelj

Od žanrske raznolikosti h kuratorskemu mojstrstvu: festival Mladi levi med letoma 1998 in 2012

Festival Mladi levi se prvič odvije leta 1998 z napovedjo in vizijo, da bo internacionaliziral slovenski prostor, uvajal nove žanre ter spodbujal samosvoje gledališke poetike in angažiranost, pri tem pa vzdrževal značaj osebnega ter gostoljubnega. Programska rdeča nit festivala ni nikoli jasno razvidna, saj festival dosledno nastaja brez vnaprejšnje tematske določitve. V prispevku analiziram in tematsko primerjam posamezne izdaje festivala, pri čemer ugotavljam, da prav tematsko odprta programska politika omogoča, da končna sopostavitve izbranih projektov odseva najrelevantnejše družbene problematike. Izstopajoča značilnost festivala je prav tako žanrska raznolikost programa. V prispevku se zato osredotočim tudi na pogostost mešanja žanrov znotraj programa in na poimenovanja, ki so pri tem uporabljena, s tem pa izpostavljam pomembnost kuratorskih odločitev, ki se ne zamejujejo s temo, temveč budno spremljajo aktualno dogajanje. Tako Mladi levi v polju sodobnih scenskih umetnosti pri nas učinkujejo pred-aktualno in predstavljajo vzor odprtega, kontinuiranega, nekompromisnega, povezovalnega ter skupnostnega festivala, ki vztrajno vzpostavlja žanrske, medkulturne in mednarodne mreže.

Lana Krmelj je magistrska študentka Dramaturgije in scenskih umetnosti. Diplomirala je iz Primerjalne književnosti in literarne teorije ter Slovenistike s temo avtobiografskosti in avtofikcije v dramatikii ter gledališču, svoje znanje pa je med študijem dopolnjevala tudi na Karlovi univerzi v Pragi ter Freie Universität v Berlinu. Trenutno jo zanimata predvsem feministično in dokumentarno gledališče.

Manca Tea Devetak

Spremenjene paradigme telesa v performansu v Galeriji Kapelica od devetdesetih do danes

V prispevku predstavim tematsko sintezo programa Galerije Kapelica, ki letos šteje trideset let od ustanovitve. Osredotočim se na performans, ki je v Kapelici v devetdesetih našel svoj domicil, in na body art kot novum, ki ga je v slovenski prostor vpeljala prav Kapelica. Ob retrospektivni analizi programa v galeriji se, četudi dogodkov sami večinoma niso namensko razvrščali v programske sklope, izkristalizira več tematskih rdečih niti, na podlagi katerih je mogoče oblikovati sosledje spremenjenega dojemanja performerja in performerjevega telesa: od body arta, ki je preizkušal meje vzdržljivosti telesa, preizpraševanja spolnosti in spola ter vloge umetnika v družbi, tematizacije eksplicitnih telesnih tabujev do performansa, ki obravnava hendikepiranost kot posledico malomarnosti zdravstvenega sistema, in medicinskega performansa, ki z rabo tehnologij in zdravstvene protetike že nakazuje na obsoletnost telesa, to pa dodatno potencira vdor tehnologije v telo. Po prelomu v novo tisočletje se v Kapelici pojavi nova paradigma dojemanja telesa kot biotopa različnih nečloveških živih organizmov, ki daje naboj za nove transdisciplinarne performativne raziskave.

Manca Tea Devetak je študentka prvega letnika magistrskega študija Dramaturgije in scenskih umetnosti na UL AGRFT. Obiskovala je dodiplomski študij Slovenistike ter Primerjalne književnosti in literarne teorije na Filozofski fakulteti v Ljubljani, ki ga je zaključila z diplomsko nalogo z naslovom *Empatija v treh dramah Katarine Morano in Žige Divjaka*, študij pa je nadgrajevala tudi na študijski izmenjavi na Karlovi univerzi v Pragi.

Lučka Neža Peterlin

Ironija, erotika in upor: umetniški izraz tandema Eclipse

Tandem Eclipse, ki ga sestavljata Samira Kentrić in Tina Kolenik, deluje na presečišču performansa, vizualne umetnosti in družbene kritike. Njuna dela izzivajo tabuje ter preizprašujejo spolnost, religijo in družbene norme. S telesi raziskujeta teme, kot so ženski orgazem, objektivizacija telesa in kritika patriarhata, ter spodbujata razmislek o neenakostih in marginaliziranih perspektivah. V performansih, kot so *Misteriji orgazma* (2006), *Zajtrk na travi* (1999) in *11 (In Emotion We Break)* (2007), uporabljata subverzivne metode, ki združujejo pornografsko estetiko, kič in ironijo. V *Venerinem testu* (1999) problematizirata nevidnost slovenskih umetnic v falocentrični umetnosti. Njuna estetika izziva občinstvo, spodbuja nelagodje in odpira prostor za razpravo o predsodkih. Prispevek raziskuje, kako Tandem Eclipse s provokativno umetnostjo ustvarja prostor za refleksijo o svobodi izražanja, identiteti in telesu. Analizira njegov razvoj, kombinacijo ironije z nelagodjem in vpliv na razpravo o ranljivosti, intimi ter družbenih spremembah.

Lučka Neža Peterlin je magistrska študentka Dramaturgije in scenskih umetnosti ter ustvarjalka na področju scenskih umetnosti. Njeno delo obsega produkcijo, režijske in dramaturške asistencije ter pisanje člankov in dramskih besedil. Sodeluje z različnimi gledališči (Mestno gledališče ljubljansko, SNG Drama Ljubljana, Anton Podbevšek teater, Gledališče Glej in Prešernovo gledališče Kranj) ter se posveča raziskovanju dokumentarnih umetniških izrazov.

Ula Taliya Pollak

Feministični performans v devetdesetih na Slovenskem

Prispevek obravnava pojem in pojave feminističnega performansa med letoma 1986 in 2004 na Slovenskem, pri čemer se osredotoča na obravnavo treh ustvarjalk: Maje Licul, Janje Žvegelj in Aprilije Lužar. Ustvarjalke obravnava v političnem in družbenem kontekstu devetdesetih let – predvsem skozi dve tezi, ki ju je mogoče zaslediti v literaturi, ki obravnava devetdeseta leta v Sloveniji. Prva, da so devetdeseta leta veljala kot nepolitična leta, in druga, da je bil feminizem v devetdesetih letih še vedno splošno razumljen zelo pejorativno. Prispevek umešča obravnavane ustvarjalke v zgodovinski kontekst uprizoritvenih umetnosti, pri čemer išče njihova izhodišča v vzpostavitvah prvih izključno ženskih alternativnih gledaliških skupin, kot sta Podjetje za proizvodnjo fikcije – PPF (1983–1986) in Linije sile (1983–1990). Izbrane ustvarjalke in njihovo delo obravnava v kontekstu drugih sočasnih uprizoritvenih dogodkov in festivalov, kot je festival Mesto žensk, ki je bil ustanovljen in je začel delovati v devetdesetih letih. Na podlagi vsega navedenega prispevek poskuša definirati specifične in značilnosti omenjenih ustvarjalk ter s tem tudi našega, slovenskega prostora v devetdesetih letih v kontekstu pojma feministični performans z metodološkim pristopom intervjuja in relevantne literature s področja uprizoritvenih umetnosti in gledališča.

Ula Taliya Pollak je študentka magistrskega programa Dramaturgija in scenske umetnosti. Piše za različne gledališke publikacije (SMG, MGL, TSD, *Dialogi*, *Akademijski list*, *Adept*) in spletne portale (Neodvisni, Akademijski blog). Udeležuje se strokovnih in znanstvenih konferenc doma in v tujini (nastopila je tudi na letni konferenci European Association for the Study of Theatre and Performance). Kot sourednica in asistentka je na področju uredništva sodelovala z založbo Maska. Kot uprizoritvena dramaturginja ter asistentka dramaturgije in režije je sodelovala pri več predstavah in bralnih uprizoritvah tako na AGRFT (za uprizoritveno dramaturgijo pri produkciji *Razdejani* je prejela nagrado zlatolaska) kot tudi izven. Uprizoritev *Kje mi živimo* (SMG, Melara, 2024), pri kateri se je podpisala kot

dramaturginja in soavtorica koncepta, je bila uvrščena v tekmovalni program 55. Tedna slovenske drame in tekmovalni program 60. Festivala Borštnikovo srečanje.

Tilen Oblak

Lepota ekstrema: festival radikalnih performansov

V svojem prispevku obravnavam dve ediciji festivala *Lepota ekstrema*, ki sta se odvili v produkciji Cankarjevega doma. Prva edicija festivala se je zgodila leta 1997, druga edicija pa je sledila dve leti kasneje, torej leta 1999. V okviru obeh edicij festivala so s svojimi radikalnimi performansi gostovali umetniki z vsega sveta: Jerome Bell, Ron Athey, Annie Sprinkle, Davide Grassi, Goran Bertok in drugi. Kot sugerira že samo ime *Lepota ekstrema*, se umetniki, ki v Cankarjevem domu gostujejo s svojimi inštalacijami in performansi, dotikajo ekstremnih, družbeno angažiranih, tudi nezaželenih družbenopolitičnih tematik, zaradi česar so njihova umetniška dela silovito radikalna in medijsko odmevna. V prispevku predstavim nastopajoče performerje in njihove performanse. Kulturnopolitični kontekst raziskujem tudi s pomočjo intervjuja z Uršulo Cetinski, ki je bila kot takratna vodja gledališkega in sodobnoplesnega programa v Cankarjevem domu organizatorica in pobudnica tega festivala. V pogovoru se dotakneva tudi novinarskih člankov, ki so se ob ogledu performansov spraševali, ali tako ekstremen in radikalen body art sodi v osrednji hram kulture, kot je Cankarjev dom.

Tilen Oblak se je po končani gimnaziji vpisal na študij dramaturgije na Akademijo za gledališče, radio, film in televizijo. Kot dramaturg je sodeloval pri treh študentskih produkcijah, kot asistent dramaturgije v Mestnem gledališču ljubljanskem in Prešernovem gledališču Kranj. Leta 2023 je diplomiral s svojim dramskim besedilom *Čisto pravi deček*, za katerega je istega leta prejel akademijsko Prešernovo nagrado, leto kasneje pa nominacijo za nagrado za mladega dramatika na 54. Tednu slovenske drame.

Filip Štepec

Spodleteli poskusi telesa

Odnos med plesom in gledališčem me vznemirja že vse od mojega vpisa na Akademijo. Tako ples kot gledališče operirata s telesom, a to telo nikakor ni enako. Njegova uporaba na teh dveh področjih umetnosti je drugačna, posledično pa ples in gledališče do telesa gojita različna pričakovanja oziroma v njem vidita druge (včasih nasprotujoče si) potenciale. Prispevek sestavlja kolaž teorij sodobnega plesa (izhajajoč iz knjige *Teorije sodobnega plesa*, Maska, 2001), replik pomembnih akterjev, ki delujejo na omenjenih področjih (Leja Jurišič, Sebastijan Horvat, Barbara Novakovič Kolenc, Tanja Zgonc, Marko Mandić, Nika Arhar), in mojih lastnih izkušenj. *Spodleteli poskusi telesa* je metafora, je iskanje mostov in prepadov med plesom in gledališčem, je moj razmislek o lastni nezmožnosti prehajanja med omenjenima umetniškima zvrstema.

Filip Štepec se je pred vpisom na AGRFT pod okriljem Kulturnega društva Qulenum ukvarjal s plesom. Leta 2018 je na mednarodnem tekmovanju mladih plesnih ustvarjalcev Opus 1 prejel nagrado za najboljšo miniaturo v celoti, na festivalu Transgeneracije pa produkcijsko nagrado Cankarjevega doma za avtorsko predstavo *Molitev žametnih src*. Leta 2019 je bil sprejet na študij Dramske igre na AGRFT (mentorstvo: prof. mag. Sebastijan Horvat in prof. Nataša Barbara Gračner). Kot svetovalec za gib je sodeloval pri predstavi *Under Construction* (Glej, režija Lovrič Krapež, 2021), ki je na 52. Tednu slovenske drame prejela nagrado za kreacijo, ki inventivno povezuje različne gledališke jezike. V letu 2023/2024 je bil kot dramski igralec zaposlen v Mestnem gledališču ljubljanskem, kjer je ustvarjal z Januszom Kico, Jušem Zidarjem, Anjo Suša in Barbaro Hieng Samobor.

Tajda Lipicer

Posthumanistična perspektiva v gledališču animiranih form

Posthumanistično paradigmo v sodobnem gledališču animiranih form napeljuje premik od antropocentrizma k ontološki ter reprezentacijski heterogenosti, kjer človeški subjekt ni več osrednja referenčna točka pri uprizarjanju *živega*, temveč se to konstituira inter-relacijsko. V prispevku raziskujem, kako lahko v sodobnem gledališču animiranih form najdemo uprizoritvene postopke, ki so zavoljo reartikuliranega pojmovanja telesnosti in subjektivitete še posebej blizu posthumanistični oziroma *več kot človeški* praksi, in kako se v njih kaže realizacija sorodnih raziskovalnih tendenc iz časa devetdesetih let. Pri tem se osredotočim na dva uprizoritvena postopka, in sicer na uprizarjanje neantropomorfnih entitet na primeru Vlada G. Repnika ter na transhumanistično sopostavitve človeškega in digitalnega na primeru taktilnih (robotika) in netaktilnih (VR) tehnologij.

Tajda Lipicer je študentka magistrskega študija Dramaturgije in scenskih umetnosti na UL AGRFT. Med dodiplomskim študijem je sourednikovala pri reviji sodobnih gledaliških in filmskih ustvarjalcev Adept. Deluje kot uprizoritvena dramaturginja, z RTV Slovenija sodeluje kot scenaristka, kritike in prispevke o scenskih umetnostih objavlja v znanstvenih in strokovnih revijah ter gledaliških listih (reviji Amfiteater, Lutka, portal Kritika, časopis Delo). Je članica strokovne komisije za uprizoritvene umetnosti Mestne občine Ljubljana in članica žirije na festivalu 33. Dnevi komedije.

Sara Živkovič Kranjc

Dramaturško telo

Vprašanje *kaj lahko naredi telo*, s katerim po Spinozi in Nietzscheju nadaljuje Deleuze, (p)ostaja v uprizoritvenih delih in praksah druge polovice 20. stoletja dalje eno ključnih vrelišč tako praktičnih kot teoretičnih premišljevanj in delovanj. Deleuze opredeljuje telo kot »odnos med gospodujočimi in podrejenimi silami«, pri čemer »vsako razmerje med silami tvori neko telo: kemijsko, biološko, socialno, politično«. V prispevku bomo izhajali iz razumevanja dramaturgije kot relacijske vede/prakse, ki misli, razgrinja, analizira (itn.) odnosnost (razmerje, protislovje) mnogoterih sil, ki prečijo uprizoritveno ali performativno akcijo/delo, pri čemer se sama predstava ne kaže kot objekt, saj »predstava ni stvar, ampak obstaja le kot dinamičen niz odnosov« (Bleeker). Sledeč Deleuzu, bomo to odnosnost »kvantitete sil, ki so v medsebojnem razmerju napetosti«, skušali razumeti kot dramaturško telo – kot neke vrste 'dramaturško množstvo materiala', ki ga skozi procesualno dramaturško prakso pravzaprav šele zares lahko (vendar nikdar v celoti) opazujemo, artikuliramo, osmišljamo, oblikujemo, usmerjamo (itn.) v dramaturgijo predstave.

Sara Živkovič Kranjc je doktorska študentka Študijev scenskih umetnosti na UL AGRFT. Raziskovalno delo je predstavila na konferencah mednarodnega združenja European Association for the Study of Theatre and Performance – EASTAP (Dimensions of Dramaturgy, 2023; Ecosystems of Theatre and Performance, 2024), Colloquium on Artistic Research in the Performing Arts – CARPA (Dramaturgies of Artistic Research, 2023), Centro de Estudos Humanísticos – CEHUM (Practices of Resistance, 2024) in objavila v *Nivel – Artistic Research in the Performing Arts* (University of the Arts Helsinki, 2024) in v *Documenta* (S:PAM, Univerza v Gentu, 2023).

Nika Šoštarič

Gledališča govorijo ljudi: zgodba profesionalizacije Mestnega gledališča Ptuj

Avtorica se v članku poglobi v zgodbo Mestnega Gledališča Ptuj (MGP), najstarejšega gledališča v najstarejšem slovenskem mestu. Svojo pot je začelo v 18. stoletju, nato pa se je skozi različne oblike gledališke dejavnosti (nemško gledališče, dramatično društvo, avantgardni teater Frana Žižka, njegova ukinitev leta 1958 in obdobje ljubiteljskega gledališča) leta 1995 (ponovno) profesionaliziralo. Raziskava, ki je potekala na osnovi arhivskih gradiv in intervjujev z osrednjimi akterji v času ponovne profesionalizacije gledališča v devetdesetih letih 20. stoletja (Branka Bezeljak, Samo M. Strelec, Peter Srpčič), razišče skorajda pozabljene delčke ptujske zgodbe. Osredotoči se na obdobje, ko so mladi ustvarjalci ponovno prebudili ptujsko gledališče in vzpostavili svojevrstno mikroklimo ter izkoristili potencial gledališča, ki se danes ponaša z marsikatero gledališko nagrado, med mladimi pa že dolga leta vzpodbuja željo po gledališkem udejstvovanju. Letos (2025) slavi svojo trideseto obletnico profesionalizacije in še zmeraj vztraja pri kreiranju prostora za uprizoritveno platformo odprtega tipa ter s tem ponuja pestrost gledaliških projektov.

Nika Šoštarič je diplomirana filozofinja in slovenistka ter študentka magistrskega programa Dramaturgije in scenskih umetnosti na UL AGRFT. Ukvarja se s pisanjem dramatike (*O čem sanjajo metulji?*, *Hiša na robu sveta*, *Krik pod rdečo masko*) in gledaliških kritik za SEEstage, Radio Študent, Neodvisne in Koridor – križišča umetnosti ter literarnih recenzij za AirBeletrino. Leta 2024 je za Glasnik Slovenskega etnološkega društva v soavtorstvu napisala članek »O zgodovini recepcije postkolonialne teorije v Sloveniji« in souredila zbornik *Filozofski maraton 2021/22: Filozofija in smrt/Filozofija kot metoda*, ki je v letu 2024 izšel pri Založbi Univerze v Ljubljani. Trenutno kot dramaturginja asistira v SNG Drama Ljubljana.

Gašper Stražišar

Café Teater

Prispevek natančneje preuči nastanek, razvoj in recepcijo Café Teatra. Za razumevanje njegovega delovanja v Sloveniji moramo najprej preučiti razvoj kabareta, saj gre za svojevrsten fenomen, katerega začetke najdemo sredi 19. stoletja v Franciji. Kabaret je bil sprva prostor svobodne umetnosti in družbene kritike, skozi svoj razvoj pa je pridobil politično noto, zlasti v Nemčiji, kjer je postal stičišče umetnikov in družbenih aktivistov. Z osamosvojitvijo Slovenije leta 1991 se močno spremeni tudi slovenska ustvarjalna krajina, kulturnopolitične spremembe pa omogočijo množično ustanavljanje izveninstitucionalnih gledališč in skupin. Leta 1994 Vita Mavrič ustanovi Café Teater, prvo kabaretsko oziroma kavarniško gledališče v svoji avtentični obliki, ki je v dvajsetih letih delovanja v slovenskem gledališkem prostoru zakoličil žanr komedije, muzikala in varieteja ter pustil neizbrisen pečat na slovenski kulturni sceni. Prispevek posebno pozornosti posveti recepciji uprizoritev in ovrednoti pomen Café Teatra v kontekstu komercialnega gledališča, kar je bila novost na slovenskih odrih. Obravnava ga v razmerju do izveninstitucionalnega gledališča in produkcije repertoarnih gledališč.

Gašper Stražišar je diplomiral iz literarne komparativistike in umetnostne zgodovine. Svoja raziskovanja posveča vprašanju meje med erotičnim in pornografskim v literaturi in umetnosti ter raziskuje tematiko telesnosti v umetnosti. Kot novinar je vrsto let ustvarjal za Prvi program in program Ars na Radiu Slovenija, trenutno pa kot strokovni novinar deluje v redakcijah Osrednje in Kultura pri časopisni hiši Dnevnik. Piše literarne in gledališke kritike za revijo Sodobnost, AirBeletrino in Koridor ter vodi različne pogovore z ustvarjalci slovenskega prostora. Je urednik prve slovenske antologije kratkih erotičnih zgodb z naslovom *Spreganje glagola prihajati* in urednik literarne revije Nebulae.

Nastja Uršula Virk

Impro ligo in začetki improvizacijskega gledališča v Sloveniji

V svojem raziskovanju se posvečam orisu zgodovine največje slovenske improvizacijske organizacije Improlige, kakršna je vzniknila v devetdesetih letih 20. stoletja. Poglobim se v organizacijsko strukturo danes delujočega društva IMPRO (ki združuje več organizacijskih enot, med njimi tudi Impro ligo) ter v gledališke skupine in festivale, ki so vzniknile iz nje. V pogovoru z Mojco Dimec, »prvo impro učiteljico«, in Mistral Majer, improvizatorko in dolgoletno koordinatorko društva IMPRO, se pozanimam o vzrokih za nastanek te – v našem prostoru zelo razširjene – oblike gledališča in vplivih nanjo (gledališče Viole Spolin in gledališče Keitha Johnstona). Ob tem me zanimajo različni pristopi k improvizaciji; od umetniške in zabavljaške do aplikativne improvizacije. Poskušam zajeti množstvo struj improvizacijskega gledališča ter raziskati njegove skupnostne potenciale. V tem oziru se posvetim predvsem aplikativni improvizaciji (kot so današnje ŠILA, MIŠ, Bodigatreba ...) ter umetniški improvizaciji (kot se z njo pri nas ukvarja denimo Kolektiv Narobov). Pri raziskovanju si poleg intervjujev pomagam s predhodnimi raziskavami, zlasti s pisanjem Sama Oleamija za Radio Študent in knjigo Sonje Vilč *Collective Improvisation*.

Nastja Uršula Virk je komparativistka, francistka in magistrska študentka Dramaturgije in scenskih umetnosti. Deluje kot praktična dramaturginja, kritičarka in avtorica literarnih oddaj na Radiu Študent ter občasna prevajalka iz francoščine. Njen prvi stik z gledališčem je bilo prav srednješolsko sodelovanje v ŠILI – šolski improligi, kar je bil tudi zanjo – kot za mnoge – prvi stik z nedramskim, participativnim gledališčem.

Ajda Pirtovšek

Katarina Stegnar: kolektivno in politično delo v gledališču

Katarina Stegnar je ena izmed osrednjih igralk in umetnic, ki prepoznavajo pomembnost kolektivnega ustvarjanja v sodobnem slovenskem gledališču. Njena umetnost presega zgolj interpretacijo besedil – postaja orodje za raziskovanje družbenih in političnih vprašanj, ki ne odražajo le sveta okoli nje, ampak ga tudi aktivno komentirajo in preizprašujejo. Stegnar je znana po tem, da se ne boji eksperimentirati z različnimi oblikami in pristopi ter tako natančno opredeliti svojo vlogo v kolektivnem delu. Za njeno umetniško prakso je značilna hibridnost, ki povezuje politično, performativno in kolektivno gledališče. Zaradi svojega angažmaja in udeležbe v ključnih umetniških kolektivih, kot so Via Negativa, Nehierarhični kolektiv Novak, Brodar, Stegnar in Beton Ltd., Katarina Stegnar ne sodeluje le pri pripravi predstav, temveč aktivno sooblikuje njihove vsebine in performativne oblike. Te skupine si prizadevajo za preseganje ustaljenih normativov v gledališču, kar omogoča umetnikom, da raziskujejo nove oblike političnega in kolektivnega izraza. Kako Katarina Stegnar kot ustvarjalka v okviru teh treh kolektivov goji svoj osebni angažma? To je osrednje vprašanje, ki mi služi kot vodilo pri preučevanju njenega dela v omenjenih različnih ustvarjalnih okoljih. Zanima me tudi, kako politično in kolektivno gledališče oblikujeta njeno umetniško prakso.

Ajda Pirtovšek je v študijskem letu 2023/24 diplomirala iz Dramske igre na UL AGRFT in za tem vpisala magistrski študij Umetnost giba. Poleg študijskih produkcij in različnih bralnih uprizoritev je tekom študija nastopila tudi v več kratkih filmih. Redno sodeluje s festivalom Mladi levi v Stari mestni elektrarni ter z Beletininim festivalom Fabula. Njena drama *Avtoportret nevidne hiše ali kako je pozvonilo, ko me ni bilo doma* je bila objavljena v gledališki reviji sodobnih gledaliških in filmskih ustvarjalcev Adept(letnik X, številka 1) ter bila deležna posebne omembe na 54. Tednu slovenske drame.

Luna Pentek

Fenomen Mandić

Prispevek se ukvarja z ustvarjanjem igralca, performerja, umetnika Marka Mandića in njegovimi performansi, ki jih je ustvaril v okviru *Vie Negative* (*Viva Mandić*, *MandićStroj*, *MandićCirkus*). Raziskava poteka na podlagi že obstoječih virov in predstav ter s pomočjo intervjuja z Markom Mandićem. Predstavi ga kot ustvarjalca, ki prehaja med neodvisno sceno in institucionalnim gledališčem, in kot umetnika, ki vseskozi spremlja in evalvira svoje lastno delo. Študija izpostavi naslednje ključne teme: vprašanje o odnosu do sebe kot »materiala«, iz katerega lahko izhajamo pri ustvarjanju, vprašanje pristnosti v kontekstu performansa, odnos do telesa, odnos do gledalcev (v kontekstu neodvisne produkcije), odnos do vloge, odnos do besedila. Mandić je svojo pot raziskovanja samega sebe kot igralca/performerja ter svojega dela začel že v svoji diplomski nalogi, nato pa skupaj z Bojanom Jablanovcem pri *Vii Negativi* svoje razmisleke povezal v sklop performansov, ki se načeloma zgodijo na vsakih deset let. Gotovo je ta format in njegovo raziskovanje na nek način edinstveno, saj v središče postavlja samega sebe in svoje delo ter ju naredi uprizorljiva skozi specifično odrsko poetiko, ki nam omogoča subjektiven in istočasno objektiven vpogled v njegovo ustvarjanje.

Luna Pentek se je po treh letih študija Primerjalne književnosti in literarne teorije na Filozofski fakulteti prepisala na študij Dramaturgije in scenskih umetnosti, kjer je leta 2024 diplomirala. Kot dramaturginja je sodelovala pri šestih akademjskih produkcijah v letniku pod mentorstvom profesorja za dramsko igro doc. Branka Jordana in mentorja za gledališko režijo prof. Jerneja Lorencija. Za dramaturgijo pri produkcijah *O, moja sobitja* in *Figurae Veneris Historiae* je prejela nagrado zlatolaska. Kot dramaturginja in avtorica priredbe je sodelovala pri predstavi *Desetnica* v Lutkovnem gledališču Ljubljana ter pri uprizoritvi *Približno enako kot* v SNG Maribor. Večinoma deluje v polju uprizoritvene dramaturgije, piše pa tudi različne prispevke in članke za gledališke liste, Akademjski list ...

Jaka Smerkolj Simoneti

Meta Hočevar: režija kot parafraza

Meta Hočevar je v vlogi režiserke prvič nastopila leta 1983. V naslednjih treh desetletjih je režirala malo več kot petindvajset uprizoritev in orala ledino režiserk v institucionalnih repertoarnih gledališčih. V prispevku bomo podrobneje obravnavali režijsko delovanje Mete Hočevar v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Hočevar je v svojem delu ostajala zvesta dramskemu gledališču in se ne vpenja v »hegemonijo heterogenosti« na polju scenskih umetnosti, kot jo v monografiji *Med zapeljevanjem in sumničavostjo* definira Tomaž Toporišič. Vendar je z izhodiščem v svoji koncepciji prostora igre ustvarila unikaten režijski jezik in sodoben pristop k uprizarjanju dramskih besedil, ki je najbolj očiten v njenih uprizoritvah parafraz Brechta v reinterpretaciji Jovanovića in Ibsena. V prispevku bomo naslanjajoč se na Toporišičeve ugotovitve poskušali osvetliti postopke »režije kot parafraze«, razmišljali o njenem umeščanju na spekter med tekstocentrizmom in scenocentrizmom ter režijsko delovanje Mete Hočevar umestili v širši kontekst takratnega dogajanja v slovenskem gledališču.

Jaka Smerkolj Simoneti je doktorski študent Študijev scenskih umetnosti na UL AGRFT. V svoji doktorski disertaciji raziskuje zgodovino pozicij in perspektiv gledaliških režiserk v Sloveniji. Deluje kot gledališki kritik za portal Kritika, kot praktični dramaturg, režiser in dramatik.